

Sygn. akt I USKP 44/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania B. J. i B.1 J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Płocku

o przeniesienie odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 kwietnia 2023 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 11 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUa 912/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 20 lipca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Płocku określił wysokość zobowiązań M. J., zmarłego w dniu [...] 2012 r., na dzień otwarcia spadku na łączną kwotę 117.371,73 zł, w tym na: a) ubezpieczenia społeczne za okres od lipca 2002 r. do stycznia 2005 r. w kwocie 42.977,94 zł wraz

z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 48.765 zł i kosztami upomnienia w kwocie 228,40 zł; b) ubezpieczenia zdrowotne za okres od czerwca 2002 r. do stycznia 2005 r. w kwocie 9.108,99 zł wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 10.277 zł i kosztami upomnienia w kwocie 149,20 zł; c) Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. w kwocie 2.657 zł wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 3.059 zł i kosztami upomnienia w kwocie 149,20 zł. Mocą tej decyzji ZUS orzekł także o odpowiedzialności solidarnej za te zobowiązania B. J. i B.1 J. jako spadkobierców M. J..

Z odwołaniem wystąpili B.1 J. i B. J.. W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie i zasądzenie od odwołujących się kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Po połączeniu obu spraw do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia, wyrokiem z dnia 11 lipca 2019 r., VI U 1054/17, Sąd Okręgowy w Płocku zmienił decyzję organu rentowego w ten sposób, że określił wysokość zobowiązań zmarłego w dniu 10 sierpnia 2012 r. M. J. na dzień otwarcia spadku na łączną kwotę 97.067,12 zł w tym na ubezpieczenia społeczne za okres od lipca 2002 r. do września 2004 r. w kwocie 34.524,98 zł, należne odsetki za zwłokę liczone na dzień otwarcia spadku w kwocie 39.300 zł, koszty upomnienia w kwocie 193,20 zł; na ubezpieczenie zdrowotne za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. w kwocie 8.390,21 zł, należne odsetki za zwłokę liczone na dzień otwarcia spadku w kwocie 9.579 zł, koszty upomnienia w kwocie 149,20 zł; na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. w kwocie 2.227,33 zł, należne odsetki za zwłokę liczone na dzień otwarcia spadku w kwocie 2.554 zł, koszty upomnienia w kwocie 149,20 zł. Sąd Okręgowy oddalił odwołania w pozostałej części (pkt 2); zastrzegł odwołującym się prawo powoływania się w toku egzekucji na ograniczenie odpowiedzialności do wysokości wartości spadku nabytego po M. J. (pkt 3) i nie obciążył odwołujących się obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz organu rentowego (pkt 4).

Wyrok wydany został w następującym stanie faktycznym. M. J. prowadził działalność gospodarczą od dnia 15 marca 2002 r., której przedmiotem były usługi

transportowe pojazdami o dopuszczalnej masie całkowitej 3,5 tony, usługi gastronomiczne, remontowo-budowlane, usługi w branży elektrycznej i sanitarnej, wykonywanie konstrukcji stalowych branży przemysłowej i okrętowej oraz usługi informatyczne. Z tego tytułu płatnik był zobowiązany do opłacania należnych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Płatnik zatrudniał pracowników. Wpis został wykreślony z ewidencji działalności gospodarczej na wniosek przedsiębiorcy z dniem 11 marca 2005 r.

M. J. zmarł [...] 2012 r. w Hiszpanii. Zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Płocku, I Ns 1521/12, spadkobiercami po zmarłym są B.1 J. i B. J.. Przedmiotem spadku jest część spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego o powierzchni użytkowej 71,53 m² położonego w Płocku oraz akcje spółki E. SA w liczbie 61.272 po 1 zł każda. Łączna wartość spadku wynosi 168.568 zł. Rodzice odwołujących się byli po rozwodzie. Odwołującym się przysługiwała w stosunku do ojca M. J. wierzytelność z tytułu alimentów za okres od sierpnia 2005 r. do sierpnia 2012 r. po 650 zł miesięcznie, co łącznie wynosi 54.600 zł. W dniu 10 września 2013 r. nastąpiła całkowita spłata pożyczki udzielonej M. J. przez K. z siedzibą w G. na kwotę 10.000 zł.

W dniu 17 maja 2017 r. organ rentowy wszczął postępowanie z urzędu w sprawie przeniesienia odpowiedzialności na B.1 J. i B. J. jako spadkobierców po M. J. za nieopłacone należności z tytułu składek i różnice składek w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą na ubezpieczenia społeczne za okres od lipca 2002 r. do stycznia 2005 r. w kwocie 42.977,94 zł wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 48.765 zł i kosztami upomnienia w kwocie 228,40 zł; ubezpieczenia zdrowotne za okres od czerwca 2002 r. do stycznia 2005 r. w kwocie 9.108,99 zł wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 10.277 zł i kosztami upomnienia w kwocie 149,20 zł; Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. w kwocie 2.657 zł wraz z należnymi odsetkami za zwłokę liczonymi na dzień otwarcia spadku w kwocie 3.059 zł i kosztami upomnienia w kwocie 149,20 zł. W dniu 31 maja 2017 r. postępowanie zostało zakończone a w dniu 6 czerwca 2017 r. Zakład

Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Płocku, Wydział Realizacji Dochodów wdrożył postępowanie z urzędu w celu określenia zakresu odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania zmarłego M. J..

Z przeprowadzonej analizy tytułów wykonawczych wynika, że na tytułach wykonawczych wystawionych w dniach 25 stycznia 2005 r., 17 lutego 2005 r., 17 marca 2005 r. i 19 kwietnia 2005 r. dotyczących składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne w miejscu dotyczącym potwierdzenia odbioru, brak jest podpisu otrzymującego dokument jak również innego potwierdzenia zawiadomienia dłużnika o wszczętej egzekucji. Ponadto w tytułach wykonawczych nie zostały ujęte wszystkie kwoty nieopłaconych składek, którymi zostali obciążeni spadkobiercy. Zaległości dotyczące nieprzedawnionych składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych należnych ZUS z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej przez M. J. oraz należnych z tego tytułu odsetek naliczonych na dzień 10 sierpnia 2012 r. i opłat wynoszą łącznie 97.067,12 zł, z czego: a) zaległe składki na ubezpieczenia społeczne za okres od lipca 2002 r. do września 2004 r. wynoszą 34.524,98 zł, należne odsetki za zwłokę liczonych na dzień 10 sierpnia 2012 r. wynoszą 39.300 zł, koszty upomnienia wynoszą 193,20 zł; b) zaległe składki na ubezpieczenie zdrowotne za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. wynoszą 8.390,21 zł, należne odsetki za zwłokę liczonych na dzień 10 sierpnia 2012 r. wynoszą 9.579 zł, koszty upomnienia wynoszą 149,20 zł; c) zaległe składki na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od czerwca 2002 r. do września 2004 r. wynoszą 2.227,33 zł, należne odsetki za zwłokę liczonych na dzień 10 sierpnia 2012 r. wynoszą 2.554 zł, koszty upomnienia wynoszą 149,20 zł.

Sąd Okręgowy uznał odwołania za nieusprawiedliwione co do zasady.

Sąd pierwszej instancji przytoczył art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej jako ustawa systemowa), art. 98 § 1 i 2 pkt 1, 2, 5 i 7 oraz art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1325) oraz art. 1012 i 1031 § 1 i 2 k.c. Wyjaśniając motywy częściowej zmiany zaskarżonej decyzji Sąd Okręgowy podał,

że z opinii biegłej z zakresu księgowości i rachunkowości wynikało, że zobowiązania z tytułu składek powstały w latach 2002-2005. Podlegały zatem przepisom określającym 10-letni termin przedawnienia. Dopiero ustawą z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli (Dz.U. Nr 232, poz. 1378) wprowadzony został krótszy, bo 5-letni okres przedawnienia z tym, że w stosunku do zobowiązań składkowych, które nie przedawniły się do końca 2011 r. stosuje się albo okres przedawnienia 10-letni, albo 5-letni w zależności od tego, który z nich upłynie wcześniej. Dla zobowiązań składkowych M. J. 10-letni termin przedawnienia upływał wcześniej niż 5-letni. Sąd Okręgowy wywiódł, że zgodnie z art. 24 ustawy systemowej bieg przedawnienia zostaje zawieszony, jeżeli została podjęta każda inna czynność zmierzająca do ściągnięcia należności, jeżeli o tej czynności został zawiadomiony dłużnik. Zawieszenie trwa do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego. Bieg terminu przedawnienia ulega także zawieszeniu od dnia śmierci dłużnika-spadkodawcy do dnia uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowania aktu poświadczenia dziedziczenia, nie dłużej jednak niż do dnia, w którym upłynęły 2 lata od śmierci spadkodawcy.

W zakresie zaległych składek zmarłego M. J. organ rentowy podejmował czynności zmierzające do ich ściągnięcia. Początkowo wysyłane były upomnienia i ZUS podejmował we własnym zakresie próby ściągnięcia należnych kwot. Z uwagi na nieskuteczność tych działań, następnie były wystawiane tytuły wykonawcze, kierowane do Naczelnika Urzędu Skarbowego do egzekucji. Brak w dokumentacji organu rentowego jakiegokolwiek potwierdzenia o powiadomieniu dłużnika o wszczętej egzekucji świadczy, że nie został spełniony warunek wynikający z art. 24 ustawy systemowej, skoro dłużnik nie został zawiadomiony o podjętej egzekucji. Wobec powyższego Sąd Okręgowy zważył, że zobowiązania z tytułu składek zawarte w tych dokumentach, odsetki za zaległości oraz koszty upomnienia uległy przedawnieniu po 10 latach od dnia ich wymagalności, co wiązało się z koniecznością zmiany zaskarżonej decyzji, o czym orzeczono w pkt 1 wyroku.

Dalej idące odwołania Sąd Okręgowy uznał za podlegające oddaleniu, gdyż sporna decyzja z dnia 20 lipca 2017 r. jest co do zasady prawidłowa, bowiem określa jedynie odpowiedzialność odwołujących się za zobowiązania spadkodawcy

wynikającą z przywołanych tam przepisów prawa. Zdaniem Sądu Okręgowego, odpowiedzialność taką odwołujący się bezsprzecznie ponoszą, co wprost wynika z prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Płocku, I Ns 1521/12. Natomiast zarzut, że ZUS nie zgłosił swoich wierzytelności na etapie postępowania spisowego lub przed spłatą wierzytelności jest zarzutem, który mógłby zostać podniesiony dopiero na etapie postępowania egzekucyjnego. Sąd Okręgowy odniósł się również do zgłoszonego przez odwołujących się żądania wydania wyroku z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego, uznając je za oczywiście niedopuszczalne w świetle utrwalonego stanowiska judykatury, w myśl którego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie ma zastosowania art. 5 k.c.

Mocą rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 3 wyroku Sąd pierwszej instancji ograniczył odpowiedzialność B. J. i B.1 J. do wysokości stanu czynnego spadku, która jest niższa niż ustalona w zaskarżonej decyzji. Dokonanie zastrzeżenia o ograniczeniu odpowiedzialności spadkobierców, którzy przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza było w ocenie Sądu Okręgowego konieczne, bowiem organ egzekucyjny jest związany treścią decyzji. Stąd też treść rozstrzygnięcia o odpowiedzialności spadkobiercy musi być pełna, to jest w pełni oddawać zakres odpowiedzialności wynikający z przepisów prawa materialnego, w tym z art. 1031 § 2 k.c.

Wyrokiem z dnia 11 stycznia 2021 r., III AUa 912/19, Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi oddalił apelację organu rentowego oraz zasądził od niego kwotę 3.067,74 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Czyniąc dodatkowe ustalenia, Sąd drugiej instancji ustalił, że samochód osobowy S. nr rej. WP 06941 od dnia 2 lutego 2001 r. do chwili obecnej jest zarejestrowany na M. J. i B. J.. Wpis do rejestru zastawów nie został dokonany na podstawie tytułów wykonawczych, lecz na podstawie decyzji z dnia 10 marca 2005 r. określającej zadłużenie i zabezpieczenia należności organu rentowego. Według danych z bazy Ośrodka Informacji Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w latach 2011-2013 posiadaczem obowiązkowej polisy OC tego pojazdu był M. J.. Sąd Apelacyjny uznał, że na etapie postępowania apelacyjnego zasadniczo spór sprowadzał się do kwestii ustanowienia zastawu rejestrowego na pojeździe S.,

który w ewidencji figurował jako własność M. J. i B. J.. Strona apelująca wywodziła, że zastaw ten ustanowiono skutecznie, w związku z czym w świetle art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, należności składkowe dochodzone od spadkobierców zmarłego dłużnika nie uległy przedawnieniu. Odwołujący się twierdzili natomiast, że pojazd został sprzedany w dniu 31 stycznia 2004 r., a zatem zastaw rejestrowy ustanowiony został na ruchomości nienależącej już do dłużnika, przez co nie był skuteczny.

W toku postępowania apelacyjnego przeprowadzono postępowanie dowodowe, którego ustalenia nie są jednak finalnie przydatne dla oceny przedmiotowej apelacji. Sąd drugiej instancji potwierdził, że faktycznie w dniu 13 września 2005 r. skutecznie ustanowiono zastaw rejestrowy na samochodzie S., co potwierdza wyciąg z Rejestru Zastawów Skarbowych. Fakt ten nie ma jednak decydującego znaczenia, bowiem różnicowanie okresu przedawnienia w zależności od tego, czy wierzytelność została zabezpieczona zastawem lub hipoteką musi być uznane za niezgodne z Konstytucją. Wadliwości zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego apelujący dopatruje się w naruszeniu art. 24 ust. 5 ustawy systemowej. Przepis ten, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2003 r. stanowi, że nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia.

Sąd Apelacyjny przyjął, że ustanowienie zastawu rejestrowego nie wyklucza przedawnienia zobowiązania zabezpieczonego tym ograniczonym prawem rzeczowym, co oznacza, że termin przedawnienia należności składowych biegnie na zasadach ogólnych. Powyższy pogląd został przyjęty za Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Kielcach, który w wyroku z dnia 22 stycznia 2015 r., I SA/Ke 671/14 (LEX nr 1643379) stwierdził, że dla ustalenia przedawnienia należności składowych nie może mieć znaczenia zabezpieczenie hipoteczne, na które powołuje się organ w kontekście art. 24 ust. 5 ustawy systemowej. Analizując treść i otoczenie normatywne, w jakim funkcjonuje powołana regulacja sąd administracyjny uznał, że można dostrzec przez prostą analogię pełną zbieżność z funkcjonowaniem normy prawnej, której domniemanie konstytucyjności podważył

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12 (OTK-A 2013 nr 7, poz. 97). W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej, w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r. jest niezgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. W konsekwencji ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązania zabezpieczonego hipoteką, z tym że termin przedawnienia biegnie na zasadach ogólnych. Nadto w wyroku tym sąd administracyjny uznał, że zgodnie z art. 70 § 8 Ordynacji podatkowej (analogicznie art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej - w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2002 r.) nie ulegają przedawnieniu zobowiązania podatkowe zabezpieczone hipoteką lub zastawem skarbowym a po upływie terminu przedawnienia zobowiązania te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu. Zarówno więc art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, jak i powołane przepisy Ordynacji podatkowej są zbieżne w zakresie problemów, które doprowadziły do stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności przepisu ustawy ze standardami konstytucyjnymi, to jest całkowitego wyłączenia przedawnienia należności publicznoprawnej.

Sąd drugiej instancji dostrzegł, że choć przedstawione orzeczenie dotyczy zabezpieczenia hipotecznego, to jednak "ma ono również zastosowanie" w przypadku zastawu rejestrowego, który jest objęty hipotezą art. 24 ust. 5 ustawy systemowej. Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny zastosował prokonstytucyjną wykładnię art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, uznając, że nie wpływa ona na ocenę biegu przedawnienia zobowiązania zmarłego M. J.. Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd Apelacyjny uznał za irrelevantną kwestię ustalenia skuteczności zastawu rejestrowego. Ustanowienie tego zastawu nie wyklucza bowiem przedawnienia spornych należności składkowych. Tym samym w odniesieniu do należności zmarłego spadkodawcy zastosowanie powinien mieć termin przedawnienia wynikający z zasad ogólnych. Konkludując Sąd drugiej instancji uznał apelację za niezasadną, bowiem wyrok Sądu Okręgowego w zaskarżonym zakresie był prawidłowy.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu drugiej instancji organ rentowy zarzucił naruszenie: 1) art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w związku z art. 8 ust. 2 oraz art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, przez odmowę zastosowania art. 24 ust. 5

ustawy systemowej wskutek uznania oczywistej niekonstytucyjności tego przepisu tylko z uwagi na argumentację uzasadniającą zakwestionowanie przez Trybunał Konstytucyjny tożsamo brzmiącego art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej; 2) art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, przez niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że należności z tytułu nieopłaconych składek za sporne okresy uległy przedawnieniu z upływem terminu wskazanego w art. 24 ust. 4 ustawy systemowej, mimo że zabezpieczone były zastawem skarbowym.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący podniósł, że nie można wprost przyjąć oczywistej niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej tylko z uwagi na argumentację zawartą w wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 40/12, bowiem składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne mają - w przeciwieństwie do podatków - charakter wzajemny, chronią interesy ubezpieczeniowe płatnika oraz jego pracowników, a także decydują o kondycji finansowej funduszy ubezpieczeń społecznych, przekładającej się na sytuację finansową ubezpieczonych na wypadek starości lub utraty zdolności do zatrudnienia, w tym tych, którzy składki finansują, nie będąc ich płatnikami.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i uwzględnienie apelacji organu rentowego przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie odwołań, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenie od odwołujących się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy systemowej nie ulegają przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczonych hipoteką lub zastawem, jednakże po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia. W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji stwierdził niemożność zastosowania art. 24 ust. 5 ustawy systemowej z

uwagi na jego niezgodność z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Do takiego wniosku Sąd Apelacyjny doszedł "przez pryzmat" wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r., SK 40/12 (OTK-A 2013 nr 7, poz. 97), w którym stwierdzono niezgodność art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2002 r., z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP. Sąd drugiej instancji uznał, że argumentacja przedstawiona w tym wyroku Trybunału prowadzi do analogicznego wniosku o niezgodności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej z Konstytucją (jej art. 64 ust. 2).

Rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji jest nietrafne, gdyż w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego od dawna prezentowane jest stanowisko (podzielane przez skład orzekający w niniejszej sprawie, któremu znane jest dotychczasowe orzecznictwo innych organów w tym przedmiocie, na przykład wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 12 listopada 2020 r., III AUa 400/19, LEX nr 3116052 i powołane tam orzeczenia), że chociaż art. 24 ust. 5 ustawy systemowej zawiera formułę zbieżną z brzmieniem art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej, to materia regulowana tymi aktami normatywnymi nie jest tożsama. W wyroku z dnia 8 sierpnia 2017 r., I UK 325/16 (LEX nr 2389585) Sąd Najwyższy przyjął, że składki na ubezpieczenia społeczne posiadają - podobnie jak podatki - charakter świadczeń o charakterze publicznoprawnym (por. uzasadnienie posiadającej moc zasady prawnej uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r., III CZP 121/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 50 oraz wyroki tego Sądu: z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 12/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 291 oraz z dnia 24 stycznia 2013 r., V CSK 63/12, LEX nr 1293850) i jako takie należą do danin publicznych. O ile jednak cechą właściwą podatkom jest nieekwiwalentność, a ich funkcją zabezpieczenie równowagi budżetowej państwa, to składki na ubezpieczenia społeczne są daniną publiczną o charakterze ubezpieczeniowym i - co do zasady - ekwiwalentnym, a jako takie podlegają szczególnej ochronie. Składki na ubezpieczenia społeczne decydują bowiem o kondycji finansowej funduszy ubezpieczeń społecznych, przekładającej się na sytuację finansową ubezpieczonych (w szczególności na wypadek starości lub utraty zdolności do zatrudnienia), w tym tych, którzy składki w części finansują, nie będąc ich płatnikami (art. 16 w związku z art. 4 pkt 2 ustawy systemowej). Ocena

konieczności i zasadności wyjątków od - wyrażonej w art. 64 ust. 2 Konstytucji RP - zasady równej ochrony własności, w sytuacji uchylania się przez nierzetelnego płatnika składek od wykonania obowiązku składkowego w ostatecznie ustalonej wysokości, wymagałaby zatem starannej i przemyślanej wykładni, przeprowadzonej przy uwzględnieniu, między innymi, po pierwsze - wskazanych w art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej zasad dopuszczalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności z punktu widzenia interesów beneficjentów świadczeń przysługujących z funduszy ubezpieczeń społecznych, a nie tylko z punktu widzenia podmiotów zobowiązanych do opłacania składek na te ubezpieczenia oraz po drugie - oceny istnienia związku genezy obowiązku składkowego z posiadaniem przez płatnika składek majątku w formie nadającej się do założenia hipoteki przymusowej, gdyż - inaczej niż w wypadku zobowiązań podatkowych - prowadzenie przez płatnika składek działalności rodzącej tytuł ubezpieczeń społecznych (i wynikający z niego obowiązek składkowy) zwykle pozostaje w ścisłym związku z taką formą majątku (nieruchomością) płatnika. W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że nie można wprost przyjąć, że zachodzi sytuacja (oczywistej) niekonstytucyjności art. 24 ust. 5 ustawy systemowej tylko z uwagi na argumentację uzasadniającą zakwestionowanie przez Trybunał Konstytucyjny zgodności z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP tożsamo brzmiącego art. 70 § 6 Ordynacji podatkowej (tak samo wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2020 r., II UK 264/18, LEX nr 3176612).

Powyższy pogląd uległ wzmocnieniu w wyroku z dnia 16 lutego 2022 r., III USKP 110/21 (LEX nr 3350072), w którym Sąd Najwyższy przyjął, że artykuł 24 ust. 5 ustawy systemowej służy ochronie nie tylko konstytucyjnego prawa wierzyciela hipotecznego realizującego obowiązki wynikające z art. 67 Konstytucji, ale także ochronie praw podmiotowych beneficjentów funduszu. Niedofinansowanie funduszu będące skutkiem nieuiszczania składek przekłada się na wysokość i dostępność wypłacanych świadczeń. Niewywiązywanie się z obowiązków w postaci uiszczania należności składkowych przez płatników powoduje także przerzucenie ciężaru finansowania wypłacanych z niego świadczeń na inne podmioty. Jeżeli zatem istnieje majątek dłużnika, pozwalający na pokrycie zaległych świadczeń, uchylanie się od ich spełnienia z powołaniem na przedawnienie jest nie do

pogodzenia z zasadą sprawiedliwości społecznej (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2021 r., II USKP 162/21, LEX nr 3537310).

W związku z powyższym odmowa zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 24 ust. 5 ustawy systemowej (jako niezgodnego z art. 64 ust. 2 Konstytucji RP) jest nieprawidłowa, a więc stanowi naruszenie tego przepisu i oznacza zasadność skargi kasacyjnej. Prowadzi to pośrednio do uznania zasadności zarzutu naruszenia art. 8 ust. 2 i art. 178 ust. 1 Konstytucji RP.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c.